

ANDERSEN: A HÓKIRÁLYNŐ MESE HÉT KÉPBEN

ELSŐ MESE - Egy tükörről és cserepeiről

Hallgassátok csak! Már kezdjük is a mesét. Mire a végére érünk, többet tudunk majd, mint most, az elején. Volt egyszer egy gonosz manó. Gonosznál is gonoszabb volt; maga az ördög. Egy nap veszett jókedve támadt, mert olyan tükört sikerült csiszolnia, amely elé ha szépet és jót tartottak, semmivé vált a lapján, a haszontalan és rút dolgokat pedig erősen felnagyítva és kidomborítva verte vissza. A legszebb zöldellő tájakat főtt spenótnak mutatta, a legjobb embereket fertelmes arcúaknak ábrázolta, vagy úgy, mintha tótágast állnának; az arcok úgy eltorzultak, hogy senki rájuk nem ismerhetett; akinek egy szeplőcske aranylott az arcán, az bizonyosan ragyás képűnek látta magát a tükörben. - Ugyan tréfás holmi! - dörzsölte a kezét az ördög. Ha istenes, jámbor gondolatokba merült ember tekintett a tükörbe, vigyorgó, torz pofának mutatta a tükör - örülhetett a gonosz ördög! Bűvészinasai - mert bűvészkolája is volt az ördögnek! - csodát emlegettek, azt mondták, végre híven megláthatja mindenki, milyenek az emberek. Elvitték a tükört a világ minden tájára, s végül már nem volt ország, nem volt ember, akinek torzképét vissza ne verte volna a gonosz tükör. Akkor az égbe akartak felrepülni a tükörrel. Hanem egyszer csak kicsúszott a kezükből, s lezuhant a földre, ahol millió meg billió cserépre törött szét. Ebből pedig még az eddiginél is nagyobb baj kerekedett. Mert a tükör némelyik darabja alig volt nagyobb egy homokszemcsénél; ezek a parányi szilánkok szétrepültek az egész világon, s akinek ilyen kis szilánk a szemébe került, az mindennek a fonákját látta, mert a tükör minden csepp darabjának ugyanolyan gonosz ereje volt, mint az egész tükörnek. Másoknak a szívébe fűrődött egy kis tükörcserép, s az volt a legrettenetesebb, mert a szív jéggé fagyott tőle. Voltak akkora tükördarabok is, hogy ablakrámába illeszthették, de ebből az ablakból nem volt tanácsos az arra haladó barátokat nézni; némelyik darabból szemüveget készítettek, s ugyancsak nehéz volt az ilyen szemüvegen keresztül helyesen és igazságosan ítélni meg a dolgokat. Az ördög úgy nevetett, hogy a hasa rengett belé, csiklandozta a pompás ötlet. A levegőben még szállingóztak a széttört tükör porszemnyi szilánkjai. No, majd mindjárt többet hallunk róla.

MÁSODIK MESE - Egy kisfiúról meg egy kislányról

Benn, a nagyváros szívében, ahol olyan sok a ház meg az ember, szűken vannak hely dolgában, s a legtöbb embernek nincs kertje, beérik hát a cserépbe ültetett virágoskerttel. Volt a városban két szegény kisgyerek, akiknek mégis nagyobb kertjük volt egy cserépnyinél. Nem voltak testvérek, de éppen úgy szerették egymást, mintha azok lettek volna. Szüleik szemközt laktak egymással, egy-egy padlásszobában, ahol két szomszédház teteje majdnem összeér, s a tető alatt ereszsatorna húzódik. A két padlásszoba ablaka a tetőre nyílt, csak az ereszt kellett átlépni, hogy az egyik ablaktól a másikig jusson az ember.

Mindkettőjük szülei földdel tömött faládát állítottak az ablakukba, abban zöldségféléket nevelgettek, még rózsát is; mindegyik lábában virágzott egy kis rózsatő, szépen cseperedett

mind a kettő. A gyerekek szüleinek aztán az jutott eszébe, hogy a két faládát keresztbe fektethetik az ereszcatorna fölött egyik ablaktól a másikig. Meg is tették, olyan volt, mintha két virágzó sövény kötné össze a két kis padlásablakot. Borsóindák csüggték mélyre a két ládából, a két rózsató hosszú ágai körülfonták az ablakokat, koronájuk egymáshoz hajolt; virágokkal meg levelekkel pompázó diadalkapuhoz hasonlítottak. A faládák igen magasan voltak, a gyerekek nem mászhattak fel oda, de szüleik megengedték nekik, hogy átvihessék egymáshoz kis zsámolyukat, s a rózsafák árnyékában kedvükre játszhatnak.

Persze télen szó sem lehetett erről a mulatságról. Az ablakokat néha sűrűn belepte a jégvirág, de a gyerekek ilyenkor rézpénzt melegítettek a kályha oldalán, és a jeges üvegre nyomták. Szép kis kerek ablakot olvasztottak rajta, rátapasztották fél szemüket, s átkukucskáltak egymáshoz a kisfiú meg a kislány. A fiúcskának Kay volt a neve, a leánykának Gerda. Nyáridőben egy ugrással ott teremhettek egymásnál, télen nehezebb volt: sok-sok lépcső lefelé, aztán sok-sok lépcső felfelé. Kint pedig hideg volt, kavargott a hó.

- Rajzanak már a fehér méhek! - mondta a kisfiú nagyanyja.

- Királynőjük is van? - kérdezte Kay, mert tudta, hogy az igazi méheknek van.

- Hogyne volna! - felelte a nagyanyja. - Ott repül, ahol a legsűrűbben rajzanak a hópihék. Ő a legnagyobb; soha nem pihen meg a földön, felrepül újra meg újra az ólomszínű felhők közé. Téli éjeken néha átsuhan a város utcái felett, s benéz az ablakokon, olyankor festi azokat a csodálatos jégvirágokat az üvegekre.

- Igen, a mienkre is festett - mondta egyszerre a két gyerek, s most már látták, hogy igaz a mese.

- Ide is bejöhetne a Hókirálynő? - kérdezte a kislány.

- Jönne csak! - kiáltotta a kisfiú. - Ráültetném a meleg kályhára, s egyszerre elolvadna.

De a nagyanyja megsimogatta a haját, s új mesébe kezdett.

Este, amikor a kis Kay lefekvéshez készülődött, gondolt egyet, fölkapaszkodott az ablak előtt álló székre, és kikukucskált a befagyott üveg kerek kis ablakán; odakinn gyéren szállingóztak a hópihék, s az egyik, a legnagyobbik, odalibbent a virágláda szélére. Ott megült aztán nőni kezdett, nőttön-nőtt, végül sudár hajadon lett belőle; finom fehér fátyolruhája pehelycsillagok millióiból volt összeszöve. Szép volt és törékeny; tündöklő fehér jég volt a teste, mégis élő, eleven; a szeme úgy sugárzott, mint az ég csillaga, de nyugtalan és tétova volt a tekintete. Az ablak felé bólintott, és intett a kezével. A kisfiú rémülten szökkent le a székről, s akkor úgy látta, mintha egy nagy, fehér madár suhant volna el az ablak előtt.

Verőfényes, csikorgó hideg nap virradt, de aztán megjött az olvadás; elközelgett a tavasz, kisütött a nap, fű zsendült a mezőkön, fészket raktak a fecskék, az emberek kitárták az ablakokat, s a két jó pajtás megint kiült kiskertjébe ott fenn, a két padlásszoba előtt.

Soha olyan szépen nem virult a két rózsató, mint ezen a nyáron; a kislány egy dalt tanult a rózsáktól, s amikor énekelte, mindig a maga rózsáira gondolt; megtanította kis pajtásának is, s attól fogva együtt énekeltek:

*Rózsa nyílik, szirma hull az ágra.
kicsi Jézus, látunk nemsokára!*

Fogták egymás kezét, megcsókolták a rózsató valamennyi virágát, felnéztek a sugaras égre, s úgy énekeltek a magasság felé, mintha a kicsi Jézus odafönn üldögélne. Milyen csodálatosan szép nyár volt az; milyen jólesett az üde rózsáágak alatt hűsölni, amelyekről soha le nem fogyott a virág.

Kay és Gerda kinn ültek a csöppnyi kertjükben, és állatokat meg madarakat nézegettek egy nagy képeskönyvben. A nagy toronyban éppen elkondították az ötöt, mikor Kay felkiáltott:

- Jaj, milyen nyilallást érzek a szívemben! A szememet is szúrja valami. - Gerda hevesen átölelte a nyakát, Kay hunyorgott, pislogott, de a kislány nem látott a szemében semmit.

- Azt hiszem, már nincs benne - mondta Kay. Pedig bizony benne volt. A földre zuhant varázstükör egy parányi szilánkja volt, amely - emlékszünk még rá? - kicsivé zsugorított vagy eltorzított minden szépet és jót, a rosszat és gonoszat pedig felnagyította, és kidomborította az apró hibákat mindenben és mindenkiiben. A szegény kisfiúnak éppen a szívébe fűrődött egy ilyen gonosz kis szilánk. Nemsokára jéggé fagyasztja a szívét. Fájdalmat már nem érzett, de a szilánk ott volt a szívében.

- Mit bögsz? - förmedt a kislányra. - Hogy elcsúfít a sírás! Ne sírj, hát semmi bajom! Pfuj! - kiáltott fel hirtelen. - Azt a rózsát ott féreg rágta! Ez meg milyen görbén nőtt! Milyen csúnya is ez a rózsató! Akárcsak ez a korhadt láda, amelybe ültették. - Durván belerúgott a faládba, aztán leszakította a két rózsát.

- Mit csinálsz, Kay? - kiáltotta ijedten a kis Gerda, s amikor Kay látta a kislány rémületét, még egy rózsát leszakított, otthagya kedves kis pajtását, s beugrott padlásszobájuk ablakán.

Később, amikor Gerda átvitte neki a képeskönyvet, kicsúfolta; s azt mondta, hogy pólyásoknak való; ha a nagyanyja mesélt neki, minduntalan közbevágott, kötekedett vele, máskor meg utána osont, szemüveget biggyesztett az orrára, s éppen úgy tett-vett és beszélt, mint a nagyanyja. Pompásan utánozta az öregasszonyt, sokat nevettek rajta az emberek. Hamarosan az utca minden lakójának beszédét és járását utánozni tudta. Kay felfedezte és kifigurázta minden furcsaságukat és rútságukat, s az emberek nem győzték csodálni: milyen éles szemű, eszes fiú!

Pedig az üvegszilánk tette élessé a szemét, a szívét meg a másik üvegszilánk fagyasztotta jéggé, ezért kötekedett még a kis Gerdával is, aki pedig egész lelkéből szerette.

Egészen új játékot eszelt ki, olyanokat, amelyekben a legfőbb szerepe az értelemnek volt. Egy téli napon, amikor heves szél kavarta a hópelyheket, egy jókora nagyítóolencsét vitt ki a szabadba, és kék kabátja csücskével felfogta a pelyheket.

- Nézd a nagyítón át, Gerda, milyen érdekes! - mutatott a pihékre; csakugyan: a pelyhek csodálatosan nagyok voltak, akkorák, mint egy-egy különös virág vagy tízágú csillag; gyönyörűség volt a szemnek. - Milyen művészi a rajzuk! Mennyivel érdekesebbek, mint az igazi virágok! Tökéletesek, minden szírmuk szabályos. Kár, hogy elolvadnak.

Nemsokára vastag kesztyűben, szánkóval a hátán lépett az utcára. Gerdának a fülébe kiáltotta: - Megengedték, hogy a nagy téren szánkózzam, ahol a többi fiú! - és már ott se volt.

Azon a téren a legvakmerőbb fiúk hancúroztak; sokszor a parasztszekerek saroglyájához kötötték a szánkójukat, s jó darabon húzták magukat. Most is éppen ezzel mulatoztak. Amikor a legvígabban voltak, egy fehérre festett, nagy szán repült feléjük; bolyhos fehér préembe burkolózott, fehér prémsapkás alak ült a bakján. A szán kétszer megkerülte a nagy teret, és Kay gyorsan hozzákötötte kis szánkóját. A fehér szán egyre gyorsabban száguldott vele, bekanyarodott a legközelebbi utcába; a szán kocsisa hátrafordult, nyájasan íntett Kaynak, s annak úgy tetszett, mintha már régóta ismerné. Valahányszor el akarta oldani kis szánkóját, marasztalóan intett neki, és Kay tovább húzatta magát; végül kiértek a város kapuján. Ott olyan sűrűn kavargott a hó, hogy a fiú nem látott tovább az orránál, de a szán csak röpült; Kay nagy sietve eloldotta a kötelet, de hiába, nem tudott szabadulni, mert a kis szánkó mintha odatapadt volna a nagyhoz, s úgy száguldott a nyomában, mint a szélvész. Kay segítségért kiáltott, de nem hallotta meg senki; szakadt a hó, iramlott a szán, s néha nagyokat ugrott, mintha sövényeken, árkokon kellett volna átrepülnie.

Egyre nagyobb hópelyhek kavarogtak körülötte; akkorák voltak már, mint egy-egy fehér madár. Hirtelen felröppentek a szán útjából, a szán megállt, s a bakon ülő alak felemelkedett. Bundája, sapkája csupa hó volt; Kay csak most látta, hogy asszonyféle, ragyogó fehér testű, karcsú, sudár teremtes: a Hókirálynő maga.

- Jó darab utat megtettünk! - szólalt meg a Hókirálynő. - De úgy látom, fázol. Bújj bele a medvebundámba! - Maga mellé ültette Kayt a szán bakjára, beletakargatta a bundájába, s a fiú úgy érezte, mintha nyakig süppedt volna a hóba.

- Fázol még? - kérdezte tőle a Hókirálynő, és homlokon csókolta. Hideg volt a csókja, jégnél is hidegebb. Kaynak egyenesen a szívére szaladt a jeges lehelet, s még keményebbre fagyasztotta félig jéggé vált szívét. Egy pillanatra úgy érezte, hogy meghal, de aztán jóleső érzés fogta el; s nem is érezte a metsző hideget.

- A szánkóm! Ne felejtse el a kis szánkómat! - kapott észbe, amikor magához tért. A szánkóba befogtak egy fehér hópehely madarat, s az sebesen röpült vele a nagy fehér szán nyomában. A Hókirálynő újra megcsókolta Kayt, s az akkor egyszerre elfelejtette a kis Gerdát, nagyanyját, s mindent, amit otthon hagyott.

- Most már nem csókollak meg többet! - mondta a Hókirálynő. - Mert még megfagynál.

Kay felnézett rá; olyan szép volt! Mintha most nem is jégből lett volna az arca, mint akkor, amikor az ablakból beintett hozzá; tökéletes lénynek látta, s egy cseppet sem félt tőle. Eldicsekedett neki, hogy milyen jó fejszámoló, még törtékkel is tud fejben osztani, szorozni; tudja, hány négyzetmérföld az ország területe, s hány lakosa van. A Hókirálynő csak nézte és mosolygott. Kaynak egyszerre úgy rémlett, hogy nagyon keveset tud, s fölnezt a végtelen, magas égre. A Hókirálynő akkor felkapta és vitte, röpítette a nagy, fekete felhők közé. Vihar zúgott-tombolt körülöttük, úgy zengett, mintha régi-régi dalokat énekelt volna. Erdők és tavak, tengerek és szárazföldek fölött repültek, mélyen alattuk orkán bömbölt, farkasok üvöltöttek, hó sziporkázott, felettük pedig nagy hangú, fekete varjak szálltak csúnya károgaással. De a magasban tisztán fénylett a hold nagy tányérja, s azt nézte Kay a hosszú, hosszú téli éjszakában, mindig csak a holdat; nappal a Hókirálynő lába előtt feküdt, és mélyen aludt.

HARMADIK MESE - *A varázslóasszony virágoskertjéről*

Ugyan mi történt a kis Gerdával, amikor pajtását hiába várta vissza a szánkózásból? Hol lehet Kay? - senki sem tudta. A fiúk csak annyit tudtak róla mondani, hogy egy pompás fehér szánhoz kötötte kis szánkóját; befordultak a legközelebbi utcába, aztán eltűntek a város kapuján. Nem tudta senki, hová röpítette Kayt a szán, sok könnyet ejtettek érte, a kis Gerda sokáig siratta. Később híre futott, hogy Kay meghalt, belefulladt a városszélen kanyargó folyóba. Milyen hosszú és sötét téli napok voltak azok!

Aztán meleg napsütésével egyszer csak beköszöntött a tavasz.

- Kay elment és meghalt! - panaszkolta el a napfénynek Gerda.

- Nem hiszem el! - felelte a napfény.

- Elment és meghalt! - kiáltotta Gerda a fecskéknek.

- Nem hiszük el! - csiviteltek a fecskék, s végül már a kis Gerda sem hitte el a szomorú hírt.

- Felhúrom az új piros cipőmet! - mondta egyik reggel. - Azt, amit még nem látott Kay. Aztán elmegyek a folyóhoz, és azt kérdem meg felőle.

Kora reggel volt; Gerda megcsókolta az alvó nagyanyját, felhúzta az új piros cipőjét, és nekivágott egymaga az útnak; a város kapuján át a folyóhoz ment. - Igaz-e, hogy te vetted el az én játszópajtásomat? - kiáltotta oda a víznek. - Neked ajándékozom a szép piros cipőmet, ha visszaadod.

Úgy látta, mintha a hullámok biztatóan intenének feléje. Akkor lehúzta legföltettebb kincsét, az új piros cipőjét, s beledobta a folyóba, de nem tudta messzire hajítani, hát a hullámok visszasodorták a partra, mintha a folyó nem fogadná el Gerda nagy áldozatát, mert cserében

úgysem tudja visszaadni Kayt. De Gerda azt gondolta, az a baj, hogy nem tudta elég messzire dobni a piros cipőt, ezért beült egy csónakba, amely ott rengett a nádasban, kiült a szélére, s onnan hajította a vízbe.

Hanem a csónak nem volt kikötve, s a kislány első mozdulatára megindult a vízen lefelé. Amikor Gerda észrevette, ki akart szállni belőle, csak hogy a csónak már messze volt a parttól, röpiült lefelé a folyón kis utasával.

A kis Gerda sírva fakadt ijedtében, de nem hallotta meg senki a sírását, csak a verebek, azok meg nem tudtak segíteni rajta, csak kísérték a csónakot, és vigasztalóan csiripelték magasból: - Itt vagyunk! Itt vagyunk! - A csónakot sebesen sodorta az ár, a kis Gerda csöndesen kuporgott a sarkában, csak harisnya volt a lábán; piros cipője ott bukdácsolt a csónak nyomában, de nem érhetette utol, mert azt gyorsabban röpiítették a hullámok.

Szép tájak vonultak el mellette mindkét parton, pompázó virágok, öreg fák, lankás domboldalak, ahol tehenek meg birkák legeltek, de embert nem látott sehol.

- Talán éppen Kayhoz visz a folyó - reménykedett a kis Gerda, s felderült a kedve. Felállt a csónakban, és órák hosszat nézte a zöldellő partokat; aztán egy nagy cseresznyéskert felé közeledett a csónak, a kertben kicsi ház állt, szalmatető, de ablakaiban különös kék meg piros üveg tündökölt, előtte pedig két fakatoná örködött, s tisztelgett a fegyverével a folyó minden utasának.

Gerda kiáltott nekik, mert eleven katonáknak gondolta őket; a fakatonák persze nem válaszoltak. A kislány hamarosan közelebb ért hozzájuk, mert a hullámok a part felé sodorták a csónakot.

Gerda még nagyobb kiáltott nekik, mire egy öreg, öreg asszony sántikált elő kampósbotjára támaszkodva a házacskából. Nagy szélű kerti kalap volt a fején, telefestve szebbnél szebb virágokkal.

- Szegény gyermek! - mondta szánakozva az öregasszony. - Hogy kerültél a sebes folyó sodrába, amely ilyen messzire röpiített? - Azzal belegázolt a vízbe, kampósbotjával kicsáklázta a csónakot a partra, és kiemelte belőle a kis Gerdát.

A kislány örült, hogy szilárd földet érzett a lába alatt, de félt is egy kicsit az ismeretlen öregasszonytól.

- Gyere hát, és mondd meg, ki vagy, és hogy vetődtél ide? - biztatta az a kislányt.

Gerda rendre elmondott mindent, az öregasszony fejcsóválva hümmögött, s amikor a kislány megkérdezte tőle, nem látta-e errefelé Kayt, azt felelte, hogy a fiú még nem ért el idáig, de elér bizonyosan, ne búsuljon érte Gerda, szedjen inkább cseresznyét a kertben, és nézze meg a virágait, mert ilyen szépeket képeskönyvben sem látni, s még meséket is tudnak a virágok, mindegyik mást. Azzal kézenfogta Gerdát, bevezette a kis házba, és becsukta az ajtót.

Ragyogtak a magas ablakok kék, piros meg sárga üvegei, csodálatos színekben szűrődött át rajtuk a napsugár; az asztalon pompás cseresznye volt egy tálban, és Gerda annyit ehetett belőle, amennyit csak akart. Míg a cseresznyét szemelgette, az öregasszony aranyfésűvel fésülgette a kislány fénylő, hullámos haját, amely olvadt aranyként folyta körül zsenge rózsaszírom arcát.

- Mindig ilyen kedves kis leánykára vágyódtam! - mondta az öregasszony. - Meglátod, milyen jó lesz itt nálam! - Fésülte, fésülte Gerda haját, s ahogy fésülte, a kislány egyre jobban elfeledte fogadott testvérét, Kayt, mert az öregasszony értett a varázslathoz. Nem gonosz boszorkány volt, csak a maga multságára fűzte a varázslómesterséget: most azért, hogy a kis Gerdát megtartsa magának. Kiment a kertjébe, kampósbotjával suhintott egyet rózsái felé, s azok egyszeribe nyomtalanul elsüllyedtek, bármilyen pompásan virultak is még az imént. El kellett tűnniük, nehogy a kis Gerdának eszébe jusson róluk a maga rózsafája, elveszett pajtása. Az öregasszony attól tartott, hogy Gerda elszökik tőle, hogy megkeresse Kayt.

Aztán kivezette Gerdát virágoskertjébe. Ó, mennyi szépség volt ott, s micsoda illat áradt. Ott pompázott mind a négy évszak valamennyi virága: képeskönyvben sem látni gyönyörűbb tarkaságot. Gerda ugrált örömeiben, s kinn játszott a kertben, míg csak le nem nyugodott a nap a magas cseresznyefák mögött. Az öregasszony este puha ágyat vetett neki ibolyavirággal töltött piros selyempárnákkal. Gerda édesdeden aludt, s olyan szépeket álmodott, mint egy királykisasszony a lakodalma napján.

Másnap megint odakint játszhatott a napsugaras kertben a csodálatos virágok között, s így telt aztán sok-sok napja. Ismert már minden szál virágot, mégis úgy érezte, hogy egyfajta virág hiányzik a kertből, csak azt nem tudta, melyik. Egy nap kinn ült a kis ház előtt, és az öregasszony kalapjában gyönyörködött, s a kalap legszebb festett virágában, egy rózsában. A varázslónő elsüllyesztette kertje rózsáit, de a kalapjáról bizony elfelejtette eltüntetni a rózsát, nem gondolt vele. Így jár, aki feledékeny.

- Nicsak! - kiáltott fel a kis Gerda. - Ebben a kertben nincsenek rózsák! - Végigfutott a virágágyások között, és kereste, kereste a rózsát, de bizony nem talált egy szálát se. Leült szegényke egy ágyás szélére, és sírva fakadt. Csakhogy a könnyei éppen oda hullottak, ahol egy rózsatő elsüllyedt, s ahogy a forró könnyek leszivárogtak a földbe, kihajtott a rózsatő, s éppoly szépen virult, mint azelőtt. Gerda átölelte az ágait, megcsókolta a virágokat, otthoni kedves rózsafájára gondolt, s eszébe jutott elveszett pajtása.

- Ó, mennyi időt elvesztegettem itt! - kiáltotta. - Hiszen Kay után indultam. Nem láttátok erre felé? - kérdezte a rózsákat. - Mit gondoltok: eltűnt vagy meghalt?

- Nem halt meg - felelték a rózsák. - Mi lenn jártunk a föld alatt, a halottak mind ott vannak, de a te pajtásod nem volt köztük.

- Köszönöm, kedves rózsák! - hálálkodott a kis Gerda. Futott a többi virághoz, kelyhük fölé hajolt, és megkérdezte tőlük:

- Nem láttátok-e Kayt, a pajtásomat?

De a virágok csak nyújtózkodtak a napfényben, s álmodták a maguk meséit. Gerda sok-sok mesét meghallgatott, de Kayról nem esett szó egyik mesében sem. Hallgassuk meg azért, mit meséltek a virágok.

- A keskeny hegyi út fölött - kezdte a folyondár - ódon lovagvár magaslik; sűrű örökzöld folyja be vörös kőfalait, kiugró erkélyét. Szépséges hajadon áll az erkélyen, áthajol a korláton, és az ösvényt figyeli. Nincs üdébb rózsabimbó az ágon, nincs könnyedebben szálló almaszirom, mint ő, zizegő szépséges selyemruhájában. Nem jön, még mindig nem jön?

- Kayt kérdezed? - vágott közbe Gerda.

- Én csak a magam meséjét mondom, a mesét, amit álmodtam - felelte a folyondár.

Hát a kis hóvirág mit mesél?

- Két kötélén deszka himbálózik az ágak között - a hinta. A hintán két szép leányka ringatózik, fehér a ruhájuk, mint a hó, kalapjukon hosszú zöld selyemszalag; bátyjuk kettőjük között áll a hintán, karjával tartja a kötelet, mert az egyik kezében pohár van, a másikban agyagpipa: szappanbuborékot fúj. Száll a hinta föl-le, száll a buborék, színes, mint a szivárvány; az utolsó még ott imbolyog a pipán, ringatja a szellő. A hinta száll, a csepp fekete kutya meg - könnyű az is, mint a buborék - két lábra áll, úgy kéri, hadd hintázzon ő is kicsit; száll vele a hinta tovább, a kiskutya fölhemperedik, vakkant egyet mérgében; a gyerekek ingerkednek vele, és szétpattannak a szappanbuborékok... Szálló hinta, szétpattanó buborék - ez az én mesém.

- Szép mese lehet, de olyan szomorú hangon csilingelted el! És te sem beszélsz Kayról, a pajtásomról!

Hallgassuk meg akkor, mit mesél a jácint.

- Volt egyszer, hol nem volt, három leánytestvér, gyöngye és törékeny teremtések; az egyik mindig piros ruhában járt, a másik kéken, tiszta fehérben a harmadik. Teliholdkor kézen fogva táncoltak a csendes tóparton. Nem tündérek voltak, hanem halandók gyermekei. Édes illat áradt a levegőben, s a lányok eltűntek az erdőben; erősödött az illat, s egyszer csak három koporsó siklott ki az erdő sűrűjéből a tóra - a három szépséges lány feküdt bennük. Szentjánosbogarak röpködtek körülöttük, mint lebegő zöld fényű gyertyák. Alszanak a táncos lábú lányok, vagy meghaltak? A virágillat azt mondja, halottak, az estharang is halottakat sirat.

- Milyen szomorú a meséd! - búsult el Gerda. - És olyan erős az illatod, a halott lányok jutnak eszembe róla. Hát igazán meghalt a kis Kay? A rózsák lenn voltak a föld alatt, s azt mondják; nem látták odalenn.

- Csing-ling! - csengettyűztek a jácint csepp harangjai. - Mi nem Kaynak harangozunk, hiszen nem is ismerjük. Csak a mesénket mondjuk, az egyetlen mesét, amit tudunk.

Gerda akkor a boglárkához hajolt le, amely sárgán ragyogott zöld levelei között.

- Úgy ragyogsz, mint egy parányi nap! - csodálta meg a kislány. - Mondd meg nekem, merre keressenem kedves pajtásomat!

A boglárka ragyogó szemmel nézett fel Gerdára. Ugyan milyen mesét tud? Az ő meséje se Kayról szól.

- Egy kis udvarra melegen süttött le az isten napja a tavasz első reggelén. A szomszéd ház fehér faláról lesiklottak a napsugarak a földre; a fal tövében kibontotta szirmait a tavasz első sárga virága, úgy ragyogott, mint az arany a napsütésben. Öregasszony üldögélt odakinn a széken, unokája, a szegény kis cseléd, éppen hazatért, és megcsókolta nagyanyját. Szerető csókjában érződött aranyszíve. Arany volt a szíve, arany a szava, arany a tavasz napsugara. Az én mesém csak ennyi - mondta a boglárka.

- Szegény öreg nagyanyó! - sóhajtott fel Gerda. - Biztosan hiányzom neki, búsul utánam, mint ahogy Kay után búsul. De nem búsul sokáig, hazamegyek hamarosan, s hazaviszem Kayt is! A virágoktól ugyan nem tudok meg róla semmit, azok csak a maguk meséjét tudják, hiába faggatom őket. - Azzal fölcsippentette a szoknyáját, hogy gyorsabban tudjon futni, de a nárcisz gáncsot vetett neki, amikor át akarta ugrani. Gerda megtorpant, lehajolt a hosszú szárú sárga virághoz, és megkérdezte: - Tudsz talán valamit?

Ugyan mit felelt neki a nárcisz?

- Látom magamat! Látom magamat! - ujjongott. - Ó, milyen édes az illatom! Fönt egy kis padlásszobában egy kis táncosnő nyújtózkodik félig pőrén; hol az egyik lábára áll, hol a másikra, lába előtt hever az egész világ. Micsoda szemfényvesztés! A teásfazékból vizet önt egy tálba, és kimossa a fűzőjét, amely egyenesen tartja a derekát. Dicséretes dolog a tisztaság! A fogason ott függ fehér ruhája, azt is maga mosta, a háztetőn szárította. Felveszi, és sáfrányszínű kendőt kanyarít a nyakába, az még fehérebbnek mutatja a ruháját. Kinyújtja a lábát - ni, milyen magasra! Magamat látom! Magamat látom!

- Nem vagyok kíváncsi a mesédre! - mondta a kis Gerda. - Mondd el másnak! - Azzal továbbszaladt a kert vége felé.

A kiskapu zárva volt, de Gerda olyat rántott a rozsdás kilincsen, hogy letörött, a kapu kitarult, s Gerda nekivágott mezítláb a messzi világnak. Háromszor is visszanézett, de nem üldözte senki. Nagyon elfáradt, s leült egy nagy kőre. Amikor körülnézett, látta, hogy vége a nyárnak, késő őszi jár, csak a napfényes kertben, ahol a négy évszak valamennyi virága együtt volt, nem vette észre.

- Istenem, de sok időt elvesztegettem! - kiáltotta Gerda. - Már ősz van! De most már nem állok meg többet! - Fel is kelt nyomban, és továbbindult. Ó, hogy elfáradt, hogy megsebezte gyöngye kis lábát az út! Hideg és kopár volt körülötte a táj, megsárgultak a füzek keskeny levelei, hideg köd ülte meg a fákat, száraz levelek kerengtek le a földre. Csak a kőkény kínálta még gyümölcsét, de az olyan savanyú volt, hogy összehúzta az ember száját. Ó, milyen szürke, milyen szomorú a messzi világ!

NEGYEDIK MESE - *A királyfőről és a királykisasszonyról*

Gerdának megint meg kellett pihennie; ott, ahol leült, egy nagy varjú gubbasztott a havon. Egy darabig nem mozdult, csak a feje járt ide-oda, ahogy szemügyre vette a kislányt, aztán egyszer csak megszólalt: - Kár, kár! Várj, lány! - Elég rosszul ejtette a szavakat, de jó szívvel volt a kis Gerdához, megkérdezte tőle, hová-merre ilyen egyedül. Ezt a szót: egyedül, Gerda nagyon jól megértette, szíven is ütötte a szó. Elbeszélte a varjúnak rendre egész életét, s végül megkérdezte, nem látta-e Kayt ezen a tájon.

A varjú komolyan bólintott; és rejtelmesen csak ennyit mondott: - Talán! Talán!

- Csakugyan? Láttad volna?! - kiáltott fel a kislány, s majdnem megfojtotta a varjút, úgy ölelte-csókolta.

- Várj! Várj! - intette le a varjú. - Csak lassan! Azt hiszem, Kay volt, akit erre láttam. Ha nem, akkor alighanem elfelejtett téged a királykisasszony kedvéért.

- Hát királykisasszonynál lakik? - ámult el Gerda.

- Úgy ám! - felelte a varjú. - Várj, elmondom mindjárt, de a ti nyelveteken nagyon nehezemre esik a beszéd. Értesz-e varjúnyelven?

- Nem, azt nem tanultam. De a nagyanyám tud varjúul, még a te beszédet is tudja. De kár, hogy nem tanultam meg tőle!

- Kár! - bólintott a varjú. - No de nem baj, majd elmondom, ahogy tudom, embernnyelven, bár biztosan sok hibát ejtek. - És elmondta, amit tudott:

- Ebben a birodalomban, ahová kerültél, él egy királykisasszony; igen nagyon okos teremtés, mert elolvasta a világ valamennyi újságját; olyan okos, hogy elolvasta, és nyomban el is felejtette az újságok minden sorát. A múltkor éppen a trónján üldögélt, ami bizony nem olyan kellemes dolog, mint az emberek gondolják. Ott ült, mondom, s egy dalt kezdett dúdolgatni. Így szólt valahogy: "Férjhez megyek én, miért is ne mennék!" Férjhez akart menni csakugyan, de olyan emberhez, akinek, ha beszélnek vele, mindig helyén van a nyelve; akinek nem a rang és származása minden tudománya, mert az bizony elég unalmas dolog. Összedoboltatta hát a királykisasszony udvarhölgyeit, s amikor ezek meghallották úrnőjük szándékát, jókedvre derültek. "Derék dolog! - mondták. - A múltkor magam is ezen törtem a fejemet!"

Elhiheted minden szavamat - folytatta a varjú -, nem toldok hozzá, el sem veszek belőle. A menyasszonyom szelídített varjú, szabadon sétál a palotában, tőle tudom az egész históriát.

Persze hogy a varjúnak a kedvese is varjú, hiszen a madaraknál is úgy van: minden zsák megleli a foltját.

- Attól fogva szívekkel keretezve és a királykisasszony névalírásával ékesítve jelentek meg az újságok - folytatta a varjú -, és hírül adták, hogy minden daliás ifjú bebocsátást nyer a palotába, elbeszélgethet a királykisasszonnyal, s ha akad köztük egy, aki olyan okosan és fesztelenül társalog, mintha csak otthon volna, azt választja férjéül a királykisasszony. Elhiheted - mondta a varjú -, olyan igaz, mint hogy itt ülök. Lett a hírre nagy lótás-futás, odasereglett a birodalom valamennyi ifja, de senki sem tudta megállni a helyét sem az első napon, sem a másodikon. Szaporán pergett pedig a nyelvük odakinn az utcán, de amikor beléptek a palota kapuján, és megpillantották a testőröket talpig ezüstben, meg a lakájokat végig a lépcsőn talpig aranyban, amikor meglátták a fényárban úszó, hatalmas termeket, valamennyinek torkán akadt a szó. Hát még amikor megálltak a királykisasszony trónja előtt! Elvesztették a fejüket, s nem tudtak okosabbat, mint elismételni a királykisasszony utolsó szavát, pedig az arra igazán nem volt kíváncsi. A kérők mintha mákonyos álomba merültek volna odabenn, akkor eredt meg csak a nyelvük, amikor újra kinn voltak az utcán. Hosszú sor várakozott a palota előtt, a városkapunál volt a sor vége. Ott voltam én is, mert kíváncsi voltam rájuk. Megéheztek, megszomjaztak a várakozók, a palotában pedig még egy pohár langyos vizet se adtak nekik. Az okosabbak ugyan vittek magukkal vajjas kenyeret, de azt nem osztották meg társaikkal, azt gondolták magukban: "Hadd tántorogjanak csak az éhségtől, legalább nem kellene a királykisasszonynak!"

- És Kay? Mikor beszélsz már Kayról? - vágott közbe türelmetlenül a kis Gerda. - Talán ő is ott volt a várakozók között?

- Várj! Várj! - intette türelemre a varjú. - Mindjárt hallasz róla is. A harmadik napon egy fiatal legényke érkezett a palota elé. Se hintója, se lova, ment nagy hetykén egyenest a palotába. Ragyogott a szeme, akár a tiéd, szép hosszú haja volt, de a ruhája kopott és szegényes.

- Kay volt, csak ő lehetett! - ujjongott. Gerda. - Hát nyomára akadtam! - tapsolt örömeiben.

- Egy kis batyu volt a hátán - folytatta a varjú, de , a kislány közbevágott:

- A kis szánkója volt, azt húzta magával, amikor eltűnt.

- Lehet - hagyta rá a varjú. - Nem néztem meg olyan apróra. De azt tudom a szelídített menyasszonyomtól, hogy amikor belépett a palota kapuján, és meglátta a testőröket talpig ezüstben, meg a lépcsőn a lakájokat talpig aranyban, bizony nem akadt a torkán a szó. Csak biccentett nekik, és azt mondta: "Unalmas lehet itt a lépcsőn álldogálni! Inkább bemegyek!" Fényben úsztak a nagy termek, titkos tanácsosok és kegyelmes urak járkáltak mezítláb, és aranyedényeket hordtak körül; áhítat foghatta el, aki körülnézett idebenn. Hanem az ifjú legényke cseppet sem ijedt meg, pedig ugyancsak nyikorgott a csizmája.

- Ő volt, biztos, hogy Kay volt! - kiáltotta Gerda. - Az új csizma volt rajta, amikor elment; otthon is hallottam a nyikorgását.

- Bizony elég hangosan nyikorgott! - folytatta a varjú. - S belépett nagy vidáman a királykisasszonyhoz, aki egy gyöngyszemen ült, de az akkora volt, akár a rokka kereke. Körülötte az udvarhölgyei a komornáikkal meg a komornáik komornáival, meg a főrangú lovagok az inasaikkal meg az inasok inasaival, meg azoknak a szolgálóival, akik annál jobban feszítettek, minél lejjebb álltak a sorban. Az inasok inasainak szolgálói csak boeskorban járnak, de pillantást se lehet vetni rájuk, olyan büszkén állnak az ajtóban.

- Ó de rettenetes lehet! - mondta a kis Gerda. - És mondd csak, megkapta Kay a királykisasszonyt?

- Volnék csak ember, nem varjú, bizony pályáztam volna magam is a kezére, bár nekem már gyűrűs menyasszonyom van. No de mindegy. Azt mondja a szelídített kedvesem, az ifjú legénykének éppen úgy a helyén volt a nyelve, mint nekem, amikor varjúnyelven beszélek. Merészen és ékesen beszélt; nem is leánykérőbe jött, csak azért, hogy megtapasztalja a királykisasszony híres okosságát, s tetszett neki, hogy őt is okosnak tartja a királykisasszony.

- Kay volt, nem lehetett más! - vágott közbe megint Gerda. - Mindig olyan okos volt, még törtekkel is tudott szorozni és osztani, még hozzá fejben! Ugye, elvezetsz ahhoz a palotához, kedves varjú?

- Nem olyan könnyű dolog ám az! - felelte a varjú. - Várj csak, hogy is lehetne? Majd megkérdem a szelídített menyasszonyomtól, ő majd tanácsol valami okosat. Mert azt mondhatom neked, hogy ilyen magadfajta kislány sose juthatna be egyenes úton a palotába!

- Én bizony bejutok! - mondta Gerda. - Hiszen ha Kay meghallja, hogy ott vagyok, kijön értem, és bevisz.

- Várj! Várj meg annál a kerítésnél! - mondta a varjú, azzal búcsút biccentett és elrepült.

Öreg este volt, mire visszatért.

- Kár, kár! Tiszteltet a menyasszonyom - mondta, amikor letelepedett Gerda mellé -, és küldött neked egy darab kenyeret; a konyhából emelte el, mert ott van elég, te meg nagyon éhes lehetsz. A palota kapuján semmiképp se léphetsz be, hiszen mezítláb vagy, s utadat állnák a talpig ezüst testőrök meg a talpig arany lakájok. De ne búsulj, bejutsz azért a palotába! A menyasszonyom tud egy kis hátsó lépcsőt, amely egyenesen a hálószobába vezet, s azt is tudja, hol a hálószoba kulcsa.

El is indultak mindjárt, mentek a palota kertjébe, a nagy fasorba, ahol sárga levelek hulldogáltak. Amikor a palota utolsó ablaka is elsötétedett, a varjú egy kis hátsó ajtóhoz vezette a kis Gerdát. Az ajtó nem volt kulcsra zárva, csak betámasztva.

Ó, hogy kalimpált a kislány szíve! Hogy dobogtatta a félelem meg a vágy! Úgy érezte, mintha rosszban járna, pedig csak azt akarta megtudni, Kay van-e a palotában. Ő lehet, csakis ő; Gerda olyan tisztán emlékezett Kay okos szemére, szép hosszú hajára; szinte maga előtt látta, ahogy mosolyog, mint otthon, amikor a rózsáik alatt üldögéltek.

De megőrül Kay, ha viszontlátja kis pajtását, ha megtudja, mekkora utat tett meg érte, és mennyit sírdogáltak odahaza, amikor ő eltűnt. Gerda előre örült a találkozásnak, de félt is tőle.

Elindultak felfelé a hátsó lépcsőn, ahol egy szekrényen kis lámpás pislákol; amikor fölértek, ott állt előttük a padlón a varjú szelídített menyasszonya, kíváncsian forgatta a fejét jobbra-balra, s jól szemügyre vette Gerdát, aki illedelmesen meghajolt, ahogy nagyanyjától tanulta.

- Vőlegényem sok szépet beszélt önről, kis kisasszonyom! - kezdte választékos modorban. - Az ön életútja, hogy úgy mondjam, rendkívül megindító. Szíveskedjék tartani a lámpát, én majd előre megyek. Erre egyenesen, itt nem találkozunk senkivel.

- Mintha már jönne is valaki a hátunk mögött! - figyelt föl Gerda. Hirtelen elsuhant előtte valami, mint falra vetődő árnyék: lobogó sörényű, karcsú lábú paripák, vadászapródok, lovagló urak és dámák.

- Ezek csak álmokképek - mondta a varjúmenyasszony. - Jönnek, és vadászatra viszik a fényes uraságok gondolatait. Nagyon jól teszik, legalább nyugodtabban megfigyelhetjük az ágyban maradt testüket. Remélem, ha majd magas méltóságra jut, nem feledkezik meg a háláról.

- A világért sem! - felelte az erdei varjú.

Bejutottak az első terembe. Rózsaszínű virágos atlasz borította a falakat, itt már messze előttük vágattak az álombeli lovasok, de olyan sebesen, hogy Gerda nem is láthatta a fényes uraságokat. A következő terem még káprázatosabb volt, álmélikodva néztek körül. Végre a hálóterembe értek. Ennek a mennyezete olyan volt, mint egy kristályüveg levelű pálmafa koronája; középen két liliumkehely formájú függőágy ringott tömör aranyszáron. Az egyik liliumkehely fehér volt, abban a királykisasszony feküdt, a másik piros - a kis Gerda abban akarta keresni Kayt. Félrehajtotta az egyik piros szirmot, s egy napbarnított nyakat látott a fehér vánkoson. - Igen, ez Kay! - kiáltott fel hangosan Gerda, s fölébe tartotta a lámpát. Az álmokképek lovascsapata visszanyargalt a szobába, a királyfi felébredt, és Gerda felé fordult - nem, mégsem Kay volt.

Csak a nyaka emlékeztetett Kayra, de különben ő is ifjú volt és szép. Fehér lilium ágya szirmai közül kitekintett a királykisasszony is, és megkérdezte, mi történik. A kis Gerda sírva fakadt, és elmondta neki egész történetét, s azt is, amit a varjak tettek érte.

- Szegény gyermekem! - sajnálta meg a királyfi meg a királykisasszony, aztán megdicsérték a két varjút; azt mondták, megbocsátják, amit tettek, de azért máskor ne tegyenek ilyet. Különben majd megkapják a jutalmukat.

- Szóljatok: a szabadságot választjátok, vagy valami biztos állást mint udvari varjak? - kérdezte a királykisasszony. - Akkor benneteket illetve a konyha minden hulladéka.

A varjújegyesek illedelmesen meghajoltak, és a biztos állás mellett döntöttek, mert öregségükre gondoltak.

- Bizony jó lenne, ha vénségünkre is volna mit a tejbe aprítanunk! - bólogattak.

A királyfi felkelt, s a kis Gerdát fektette a maga ágyába - többet nem tehetett érte. A kislány összekulcsolta a kezét, és hálásan gondolta: "Milyen jók az emberek meg az állatok!" - aztán behunyta a szemét, és édesen elaludt. Az álombeli alakok megint besuhantak a szobába; most nem vadászok voltak, hanem szánkóhúzó angyalok. A kis szánkón Kay ült és integetett. De mindez csak álom volt, s amikor Gerda felébredt, hirtelen eltűnt az egész jelenés.

Gerdát másnap tetőtől talpig selyembe-bársonyba öltöztették, s azt mondták neki, maradjon a palotában, jobb dolga sehol nem lehet. De Gerda csak egy kocsit kért meg egy lovat, s egy pár kis cipőt, hogy útra kelhessen a messzi világba, megkeresni Kayt.

Megkapta a cipőt, karmantyút is kapott, szépen felöltöztették, s amikor kilépett a palotából, egy vadonatúj színarany hintó gördült a kapu elé; a királykisasszony meg a királyfi címere tündöklött rajta, mint az égi csillag; kocsis a bakján, inas a hátsó ülésén, fullajtár a kocsi előtt, s mindegyiknek aranykorona volt a fején. A királyfi meg a királykisasszony maga segítette be Gerdát a hintóba, és szerencsés utat kívántak neki. Az erdei varjú, aki már feleségül vette szelídített menyasszonyát, elkísérte hárommérföldnyire; melléje telepedett az ülésre, mert ha háttal ült a menetiránynak, szédült; a varjúmenyecske a palotakapuban búcsúzott tőlük sebes szárnyacsapkodással; nem kísérte el őket, mert fejfájás kínozza - alighanem túlságosan sokat evett, amióta udvari állásba jutott. Az aranyhintó édes pereccel volt kibélelve, az ülésen gyümölcs meg mézescsók halmozódott.

- Isten veled! Isten veled! - búcsúzott Gerdától a királyfi meg a királykisasszony. Gerda sírva fakadt, és vele sírt a varjú is kerek három mérföldön át; ott aztán elbúcsúzott tőle. Szívszakasztó búcsú volt. A varjú felrepült egy ágra, s fekete szárnyával addig integetett, míg csak el nem tűnt a szeme elől a hintó, amely úgy tündöklött, mint a nap.

ÖTÖDIK MESE - *A kis rablóleányról*

Sötét rengetegen hajtottak keresztül, ahol a hintó úgy világított, mint az égő fáklya. Meg is látták mindjárt az erdei haramiák, s nem volt maradásuk.

- Aranyból van a hintó! Aranyból! - kiabáltak. Előugrottak a sűrűből, elkapták a lovak zabláját, agyonütötték a fullajtárt, a kocsist meg a kisinast, és Gerdát kiráncigálták az aranyhintóból.

- Gömbölyű, takaros, látszik, hogy dióbélen hizlalták - dicsérte egy öreg haramiaasszony. Bozontos szakállá volt, és sűrű szemöldöke beelégelt a szemébe. - Akár egy szép, kihizlalt

bárány! Igen jóízű lesz! - Azzal kihúzta éles kését; úgy villogott a pengéje, hogy az embernek végigfutott a hátán a hideg.

- Juj! - visított fel a következő pillanatban; kislánya, akit a hátán hordozott, a szilaj és nevetlen kis vadóc; úgy beleharapott a fülébe, hogy öröm volt látni. - Te, te undok teremtés! - rivallt rá az anyja, s megfélelkezett Gerdáról.

- Legyen a játszótársam! - kiáltotta a kis rablóleány. - Adja ide a karmantyúját meg a szép ruháját, s aludjék mellettem! - Olyat harapott megint az anyjába, hogy az nagyot ugrott, és körbe forgolódott fájaldalmában. Az erdei haramiák harsányan nevettek rajta:

- Nicsak, milyen fiatalosan táncol a kölykével!

- Hadd üljek a hintóba! - kiáltotta a kis rablóleány, s amit akart, az úgy is lett, mert nagyon makacs teremtés volt, s el is kényeztették alaposan. Bele is ült a kis Gerdával a hintóba, s árkon-bokron keresztül hajtott az erdő sötét mélye felé. A kis rablóleány annyi idős lehetett, mint Gerda, de erősebb, vállasabb és sötétebb bőrű; a szeme fekete és szomorkás tekintetű. Hirtelen megölelte Gerdát, és azt mondta:

- Ne félj, nem ölnek meg addig, amíg én meg nem haragszom rád. Ugye, te királykisasszony vagy?

- Nem - felelte Gerda, s elmondta a rablóleánynak minden hányattatását, beszélt neki Kayról meg arról, hogy mennyire szereti.

A rablóleány komolyan ránézett, bólintott, és azt mondta:

- Akkor sem ölnek meg a haramiák, ha megharagszom rád, mert akkor magam öllek meg. - Aztán felszároგatta Gerda könnyeit, és belemélyesztette a kezét a puha és meleg karmantyúba.

Egyszer csak megállt a hintó; egy rablóvár udvarának közepén voltak. A vár falán hatalmas repedések tátongtak, hollók és varjak röppentek ki réseiből, s óriási véredek vágtattak elő; akkorák, hogy széttéphettek volna egy embert. Ugatni nem ugattak, mert úgy idomították őket.

Az ódon, füstfogta teremben nagy tűz égett a kőpadló közepén, füstje felgomolygott a mennyezetre, s ott tört ki a szabadba; ahol rést talált. Egy nagy üstben leves fortyogott, s nyársakon vadnyulak meg házinyulak sülték.

- Ma éjjel velem alszol meg az állatkáimmal - mondta a rablóleány. Ettek, ittak, aztán behúzódtak, egy sarokba, ahol szalmazsákok meg szőnyegek heverték. Fölöttük a léceken, rudakon vagy száz galamb bóbiskolt, s a két kislány közeledtére mozgolódni kezdtek.

- Ezek az én galambjaim! - mondta a rablóleány, s elkapta a szélsőt. Megragadta a lábait, s úgy megrázta, hogy az rémülten vergődött a kezében. - Csókold meg! - kiáltotta, és Gerda arcába vágta a galambot. - Ott meg az erdei alattvalóim ülnek - mutatott egy falmélyedésre, amelyet lécekből tákoltt ajtó rekesztett el. - Vadgalambok; zárva kell tartani őket, mert különben kirepülnek! Ez meg az én kedves öreg állatom. Bé! - és egy rénszarvast vonszolt elő az agancsánál fogva. Az állat nyakán rézabroncs csillogott, azon vastag kötél. - Ezt is rövid pórázon kell ám tartani, mert különben megszökik. Minden este megcsiklandozom éles késemmel a nyakát; attól nagyon fél. - És a falrepedésből hosszú pengéjű kést húzott elő, s végighúzta a rénszarvas nyakán. A szegény állat rémülten rúgkapált, a rablóleány jóízűt nevetett rajta, aztán a fekhelyéhez húzta Gerdát.

- A kést is magad mellé teszed, ha lefekszel? - kérdezte Gerda, és félősen nézte az éles kést.

- Igen, mellettem van akkor is, ha alszom - felelte a rablóleány. - Sose tudni, mi történik. De mondd csak el még egyszer, mit is meséltél a pajtásodról, s mért is vetted nyakadba a világot! - És Gerda újra elmondta töviről hegyire a történetét; fölöttük búgtak a ketrecben a vadgalambok, a szelídek békésen aludtak. A kis rablóleány egyik kezével átkarolta Gerda nyakát, a másikban a kést szorította, s már aludt is, hallatszott nyugodt lélegzete. Hanem Gerdának nem jött álom a szemére, hiszen azt se tudta, mi vár rá, élet vagy halál. A lobogó tűz körül rablók üldögéltek, ittak, duhajkodtak, a haramiaasszony meg bukfeneket hányt széles jókedvében. A kis Gerda szívszorongva nézte.

Odafönt megszólaltak a vadgalambok:

- Bur-ruk, bur-ruk! Mi láttuk a kis Kayt! Fehér madár röpítette a szánkóját, ő maga meg a Hókirálynő szánján ült, alacsonyan szálltak az erdő fölött; mi a fészünkben ültünk, a Hókirálynő ránk lehelt, s csak ketten maradtunk életben, a társaink mind odavesztek. Bur-ruk, bur-ruk!

- Mit mondtatok? - nézett föl a kis Gerda. - Hová ment a Hókirálynő? Mit tudtok róla?

- Azt gondoljuk, a lappok földjére röpült a szánján, ott lehet a birodalma, mert ott soha el nem olvad a hó meg a jég. Kérdezd csak meg a rénszarvast!

- Igen, ott örök a hó meg a jég, és gyönyörű az élet! - sóhajtotta a pányvára kötött rénszarvas. - Szabadon szökellhet a szarvas a fehéren vakító; tágas völgyekben. A Hókirálynő ott ütötte fel a nyári sátrát, de téli palotája fenn van az Északi-sark felé, azon a szigeten, amit Spitzbergáknak hívnak.

- Ó, Kay, kedves kicsi Kay! - suttogta Gerda.

- Elhallgass, mert beléd vágom ezt a nagy kést! - intette csendre a rablóleány. Gerda reggel elmondta neki, amit a vadgalamboktól hallott, s a kis rablóleány igen komoly arcot vágott, de aztán megrázta a fejét és azt mondta:

- Hihetetlen! - Mégis megkérdezte a rénszarvastól: - Tudod-e, merre van a lappok földje?

- Ki tudhatná ezt nálam jobban? - felelte a szarvas, és felragyogott a szeme. - Ott születtem, ott nevelkedtem, ott nyargalásztam a fehér hómezőkön.

- Jól figyelj! - szólt a rablóleány Gerdához. - Látod, a férfiak mind elmentek, csak anyám maradt itt. Ő reggelenként meghúzza a nagy üveget, aztán szundít egyet, s akkor majd meglátjuk, mit tehetünk.

Azzal kiugrott az ágyból, az anyja nyakába borult, megráncigálta a szakállát, és kedvesen köszöntötte:

- Szép jó reggelt, édes bakkecském!

A haramiaasszony csupa szeretetből olyan fricskát adott neki, hogy kék-zöld lett az orra.

Aztán csakugyan húzott egy jót az üvegből az asszony, majd elszundított. A rablóleány csak ezt várta, odament a rénszarvashoz, és így szólt hozzá:

- Szívesen megcsiklandoználak még néhányszor a késemmel, mert olyankor mindig olyan mulatságosan viselkedet, de ez most már mindegy. Eloldom a kötőfékedet, és szabadon bocsátalak, hogy elvágthass szülőföldedre, a lappok országába, s magaddal vihesd ezt a kislányt. A Hókirálynő palotájában él a legkedvesebb pajtása. Különben magad is hallhattad a históriát, elég hangosan mondta, te meg mindig hallgatózol.

A rénszarvas boldogan szökdelt; a rablóleány a hátára ültette a kis Gerdát, nyeregnek a kisvánkását adta alája, s nagy gondosan hozzá is kötözte a kislányt a szarvashoz.

- Most már mindegy! - mondta. - Visszaadom a prémes csizmádat is, mert hideg lesz ott északon. Hanem a karmantyúdat megtartom, mert az nagyon tetszik nekem! Nem fázol azért, ne félj! Odaadom az anyám kesztyűjét, akkora, hogy a könyöködig ér. Húzd fel no! Nicsak, akkora benne a kezed, mint az én csúfságos anyámé!

A kis Gerda sírva fakadt örömeiben.

- Ne bögj, azt nem szeretem! - kiáltott rá a kis rablóleány. - Most már végre vidámabb arcot vághatnál! Nesze, itt van az útra két kenyér meg egy sonka, ha megéhezel! - Fölkötötte azt is a rénszarvas hátára, aztán kitartha az ajtót, becsalogatta a nagy kutyákat, végül elvágta a szarvas kötőfékét éles késével, és rákiáltott az állatra:

- Vágtass! Úgy vigyázz erre a kislányra, mint a szemed világra!

Gerda odanyújtotta nagykesztyűs kezét a rablóleánynak, és elbúcsúzott tőle. A szarvas már röpült is vele árkon-bokron, sötét rengetegen át, mezőkön, mocsarakon keresztül, ahogy csak

bírta a lába. Mögöttük farkasok üvöltöttek, hollók károgtak a fejük felett. "Zupp, zupp!" - hangzott odafönről, mintha az ég hirtelen elvörösödött volna.

- Ó, az északi fény, a rég nem látott északi fény! - kiáltott fel a rénszarvas. - Nézd, hogy tündököl a magasban!

És röpült tovább, mind sebesebben, éjjel-nappal vágatott pihenés nélkül. Mire a két kenyér meg a sonka elfogyott, megérkeztek a lappok országába.

HATODIK MESE - *A lapp asszonyról meg a finn asszonyról*

Alacsony házikó előtt állt meg a szarvas - ó, micsoda nyomorúságos tanya volt az! Födele leért egészen a földig, az ajtaja olyan alacsony volt, hogy a benne lakók csak hason csúszva járhattak ki-be. A háznép nem volt otthon, csak egy öreg lapp asszony tett-vett a házban, egy halzsírmécs pislogó fényénél: éppen halat sütött. A rénszarvas nyomban elbeszélte neki Gerda történetét, de még annál is előbb a magátét, mert azt sokkal fontosabbnak tartotta. Gerda úgy összefagyott a hosszú úton, hogy még a száját se tudta mozdítani.

- Ó, szegénykéim! - sópánkodott a lapp asszony. - Hosszú út áll még előttetek! Még száz mérföldet kell vágatnotok, amíg a finnek földjére értek - ott lakik most a Hókirálynő; s minden este tűzijátékot rendez. Majd írok néhány sort erre a szárított tőkehalra, mert papírom nincs, adjátok át a finn asszonynak, az majd okosabb tanácsot tud adni, mint én.

Miközben Gerda megmelegedett, és éhét-szomját elverte, a lapp asszony megírta levelét a szárított tőkehalra, lelkére kötötte a kislánynak, hogy vigyázzon rá, aztán felkötözte megint a rénszarvas hátára, s az elvágatott vele. Fent a magasban megint fölhangzottak a cikkanó hangok, csodálatos kék sugarú északi fény tündökölt egész éjjel előttük - végül megérkeztek a finnek földjére, s bekopogtak a finn asszony kéményén; mert ajtaja nem volt a házában.

Rekkenő hőség volt a szobában, a finn asszony félig pőrén járt-kelt odabenn. Gerdáról nyomban lerántotta a ruhát, a csizmát, a kesztyűt, hogy ne legyen olyan melege, a rénszarvasnak egy darab jeget tett a homlokára, aztán elolvasta a tőkehalra írott levelet, elolvasta másodszor, harmadszor is, s amikor már betéve tudta, a tőkehalat beledobta a bográcsba, hiszen abból még pompás leves lesz. A finn asszony nem tékozolt el semmit.

A rénszarvas neki is, elmondta élete történetét, aztán a kis Gerdáét. A finn asszony okosan hunyorogva hallgatta, nem szólt rá semmit.

- Te olyan okos vagy - bókkolt neki a rénszarvas -, tudom, hogy egy cérnaszállal össze tudod kötni a világ valamennyi szelét. Ha a hajós ki tudja oldani az egyik csomót, akkor jó szelet kap a vitorlájára, ha a másodikat kioldja, erős szél zúg el a tenger fölött, ha meg a harmadikat és a negyediket kibogozza, olyan orkán támad, hogy erdőket csavar ki tövestül. Adhatnál ennek a kislánynak olyan bűvös italt, hogy tizenkét ember ereje költözzék belé, és legyűrhesse a Hókirálynőt!

- Tizenkét ember ereje? Az bizony nagyot segítene rajta! - mondta a finn asszony, azzal egy deszkaállványhoz lépett, levett róla egy összegöngyölt, nagy állatbőrt, és kiterítette; különös betűk voltak rajta, s az asszony olvasni kezdte, de olyan nagy erőfeszítésébe került, hogy csak úgy csorgott a verejték a homlokáról.

A rénszarvas tovább kérlelte, a kis Gerda meg olyan könyörögve függesztette rá könnyes szemét, hogy a finn asszony megint hunyorogni kezdett, és a rénszarvast félrehívta a sarokba. Friss jeget tett a fejére, s közben odasúgta neki:

- Az a Kay nevű fiú csakugyan a Hókirálynő palotájában van, s ott nagyon jól érzi magát, azt hiszi, nincs is külön hely a világon. De ennek az az üvegszilánk az oka; ami a szívébe fúródott, meg az a másik csepp üvegdarab, amely a szemébe esett. Amíg azokat ki nem veszik onnan, addig nem válhat igazi emberré, s a Hókirálynőnek mindig hatalma lesz rajta.

- Nem adhatnál a kis Gerdának olyan italt, hogy ő meg a Hókirálynőnél legyen erősebb? - kérdezte a szarvas.

- Nagyobb hatalmat, mint amekkora ennek a kislánynak van, nem adhatok; nem látod, milyen nagy ez? Egy szál maga, mezítláb vágott neki a messzi világnak, és emberek, állatok állanak a szolgálatába. Tőlünk nem kaphat hatalmat, az ő hatalma a jó szíve, ártatlan lelke. Ha magától nem jut be a Hókirálynő palotájába, és nem tudja kivenni az üvegszilánkot Kay szívéből és szeméből, akkor mi sem tudunk segíteni rajta. Két mérfölddel arrább már a Hókirálynő kertje kezdődik - vidd oda a kislányt, s tedd le a hóra, a vörös bogójú, nagy bokor tövébe, de aztán ne szaporítsd a szót a cimboráiddal, hanem siess vissza hozzám.

A finn asszony felültette Gerdát a rénszarvas hátára, s az nyargalt vele, ahogy csak győzte.

- Otthagytam a prémes csizmámat! Otthagytam a kesztyűmet! - kiáltotta vágatás közben Gerda. A jeges hideg nyomban figyelmeztette rá. De a rénszarvas nem mert megállni, röpült tovább, míg csak a vörös bogójú, nagy bokorhoz nem ért. Ott letette a kislányt, megcsókolta, fényes, nagy könnyeket hullatott, s már iramlott is visszafelé. A kis Gerda meg ott állt a bokor tövében mezítláb, kesztyű nélkül a finnek rémítően hideg földjén.

Futásnak eredt, szaladt, ahogy a lába bírta; egyszer csak nagy sereg hópehely közelgett szembe vele. Nem az égből hullottak - az ég tiszta volt, és tündöklött az északi fénytől -, a földön vonultak seregestül; s minél közelebb értek, annál jobban nőttek. Gerdának azok a nagy és csodálatos rajzú hópehely-virágok jutottak eszébe, amiket Kay mutatott neki a nagyítóüvegen keresztül. Ezek a hópehelyek a valóságban is nagyok voltak, nagyok és félelmetesek, mert elevenek: a Hókirálynő előőrse közeledett a kis Gerda felé. Különös alakú lények voltak, az egyik csúnya, nagy sünhöz hasonlított, a másik összefonódott kígyók gomolyagának látszott, borzas szőrű, kövér medvebocsnak a harmadik. De ragyogó fehér egytől egyik valamennyi, hiszen eleven hópehelyek voltak.

De most nézzünk Kay után: mi történt közben övele? Neki persze eszébe se jutott a kis Gerda, azt meg még úgy se gondolta, hogy hajdani pajtása ott kinn áll a palota előtt.

HETEDIK MESE - arról, hogy mi történt a Hókirálynő palotájában, és mi történt később

A palota falai magasan kavargó hóörvények voltak, kapui meg ablakai metsző szelek. Száznál is több terme volt a palotának, kisebbek-nagyobbak aszerint, hogy hogyan kavargott a hó. A legnagyobbik terem több mérföld hosszú volt; valamennyit tündöklő északi fény világította be. Hatalmas termek voltak, üresek, jéghidegek és fehéren szikrázóak. Nem rendeztek itt soha mulatságot, még egy szűkebb körű medvebált sem, ahol a hóvihar fütyülte volna a talpalávalót, s a jegesmedvék két lábra állva ropták volna a táncot, finom és illedelmes mozdulatokkal; társasjátékot se játszottak itt soha, pofácskájukat és mancsukat összeütögetve; ezüstróka-kisasszonyok sem pletykálgattak el délutáni kávé mellett - hidegek és néptelenek voltak a Hókirálynő tágas termei. Az északi fény tüzei olyan szabályosan gyúltak fel és lobbantak ki, hogy könnyen ki lehetett számítani, mikor tündöklük a legmagasabban, s mikor a legalacsonyabban. Az egyik végeláthatatlan terem közepén befagyott tó csillámlott. Jégtükre ezer darabra repedt szét, de olyan egyforma darabokra, hogy valóságos műremek volt a tó. Ennek a tónak a kellős közepén trónolt a Hókirálynő, ha otthon volt - azt mondta, hogy az Értelme tükreinek közepén ül, s ez a leghívebb tükör a világon.

A kis Kay már kék, majdnem fekete volt a hidegtől, de nem vette észre, hogy fázik, mert a Hókirálynő csókjától elmúlt a borzongása; a szíve már különben is jégcsappá változott. Lapos, éles jégdarabokat rakosgatott egymásra meg egymás mellé, valami formát akart adni nekik, mint amikor mi apró falemezekből alakokat próbálunk kirakni, amit kínai játéknak neveznek. Kay művészi mintákat, alakokat rakosgatott ki jégből; tökéletes remekek voltak. Az értelem jeges játéka volt ez, az ő szemében nagyszerű és roppant fontos időtöltés - a szemébe hullott üvegszilánk miatt látta annak. A mintákból egy írott szót próbált formálni, de sohasem sikerült neki azt a szót kirakni, amit szeretett volna "Örökkévalóság." Pedig a Hókirálynő azt mondta neki: "Ha azt a szót ki tudod rakni, újra a magad ura leszel, s én neked ajándékozom az egész világot, még egy pár új korcsolyát is ráadásul." Ezzel az egy szóval kínlódott hát Kay, de nem tudta kirakni.

- Én most meleg országokba repülök - mondta egy napon a Hókirálynő. - Elszállok, és lenézek a nagy, fekete fazekakba! - A tűzhányókra gondolt, az Etnára meg a Vezúvra, ahogy az emberek nevezik őket. - Megfehéritek egy kicsit az oldalukat! Ez a dolgom, meg jót is tesz a citromnak, szőlőnek. - Azzal nagy suhogva elrepült, Kay meg ott maradt magára a sok mérföldes, kihalt teremben, merőn nézte a jégdarabjait, és olyan erősen gondolkozott, hogy majd összeroppant a feje. Mozdulatlanul ült, néma csendben, aki látta, azt hitte volna, hogy megfagyott.

Akkor lépett be a kis Gerda a palota nagy kapuján. Metsző szelek vették körül, de Gerda elmondta az esti imádságát, s egyszerre elnyugodtak a szelek, mintha aludni készülnének. A kis Gerda belépett a fehéren tündöklő, nagy, kihalt terembe, s végre meglátta kedves pajtását. Megismerte mindjárt, a nyakába borult és megölelte:

- Kay! Édes, kedves Kay! Végre megtaláltalak!

Kay nem mozdult, csak ült hidegen és mereven, Gerda meg zokogni kezdett nagy fájdalmában, forró könnyei Kay mellére hulltak, leszaladtak a szívért, felolvasztották a jeget, s kimosták onnan a gonosz tükörszilánkot. Kay, mintha álomból ocsúdott volna, Gerdára nézett, s a kislány akkor elénekelte azt a régi dalt

*Rózsa nyílik, szirma hull az ágra,
kicsi Jézus, látunk nemsokára!*

Kaynak végre megeredt a könnye, úgy záporozott, hogy elúszott vele a másik kis tükörszilánk; most ismerte csak meg Gerdát, és ujjongva kiáltotta:

- Gerdám, édes kicsi Gerda! Hol voltál ilyen sokáig? És én hová kerültem? - körülnézett és megborzongott. - Milyen dermedt hideg van itt! S milyen üres és kihalt minden! - És forrón átölelte Gerdát, aki sírt meg nevetett boldogságában. Ó, milyen öröm volt ez! Még a jégdarabkák is táncre kerekedtek jókedvükben, s amikor elfáradtak és megpihentek, éppen azt a szót formálták ki, amelyről a Hókirálynő azt mondta, hogy ha Kay ki tudja rakni, megszűnik a hatalma fölötte, neki ajándékozza az egész világot s még egy új korcsolyát is ráadásul.

Gerda megcsókolta Kay arcát, s az egyszerre kivirult, megcsókolta a szemét, s abból tiszta fény sugárzott; csókot lehelt kezére, lábára, s a fiú tagjait erő töltötte el. Hazajöhetett most már a Hókirálynő, nem tartottak tőle. Készen volt már Kay szabadságlevele, ott állt kirakva fényes jégbetűkkel.

Kézen fogták egymást, és kifelé indultak a Hókirálynő roppant palotájából. Nagyanyóról beszélgettek meg az ereszcsonna fölött viruló rózsatövekről, s amerre elhaladtak, elültek a szelek, kisütött a nap. A vörös bogyós, nagy bokor tövében ott várta őket a rénszarvas, mellette a duzzadó tőgyű fiatal rénszarvastehén. Megitatta a két pajtást meleg tejjel, s megcsókolta őket. A két szarvas aztán a hátára kapta Kayt meg Gerdát, s először a finn asszonyhoz vágatott velük. Jól felmelegedtek nála, a finn asszony útba igazította őket, merre van hazafelé. Aztán folytatták az utat, betértek a lapp asszonyhoz is, aki új ruhákat varrt nekik, és megjavítgatta Kay szánkóját. Innen mindannyian együtt indultak tovább, szánkójuk mellett ügetett a két rénszarvas; egészen hazájuk határáig kísérték a gyerekeket. Ott már kipattantak az első rügyek. Kay meg Gerda hálásan búcsúztak el a két szarvastól meg a lapp asszonytól. - Isten veletek! - kiáltották. Megszólaltak a tavasz első madarai, kizöldültek az erdők, s a fák közül gyönyörű paripa vágatott elő. Gerda mindjárt ráismert: az aranyhintót húzta valamikor. Fiatal lány ült a lovon, fején égőpiros sapka, az övében pisztolyok - a kis rablóleány volt, aki megunta az otthon ülést, és észak felé vette útját, amíg rá nem un arra a vidékre is. Aztán majd más földre vándorol. Nyomban megismerte Gerdát, Gerda is őt - nagyon megörültek egymásnak.

- Szép legény vagy, mondhatom, hogy így elcsavarogtál! - kiáltott Kayra a kis rablóleány. - Ugyan, megérdemled-e, hogy a világ végére is utánad menjenek?

De Gerda megsimogatta a rablóleány arcát, s azt tudakolta, hogy él-e a királyfi meg a királykisasszony.

- Messze járnak azok, idegen országba utaztak! - felelte a rablóleány.

- Hát a varjak?

- A varjúférfj meghalt - felelte a lány. - A szelídített varjúmenyecske megözvegyült, s gyásza jeléül egy kis fekete fonalat kötött a lábára. Folyton siránkozik, gyötrelmem hallgatni a sok fecsegését. De mondd el most te, hogy értél oda, s hogy akadtál rá.

Gerda meg Kay egymás szavába vágva mondták el történetüket.

- Sok beszédnek sok az alja! - kiáltott a kis rablóleány, aztán kezét rázott mind a kettőjükkel, és megígérte nekik, hogy ha egyszer elvetődik a városukba, meglátogatja őket. Aztán elnyargalt a messzi világba. Gerda meg Kay kézen fogva továbbindultak; zöldellő, virágzó tavaszi tájakon vitt át az útjuk, messze előttük harangok zengtek-bongtak, s ők ráismertek városuk magas tornyaira - igen, az ő nagy városuk volt, ott laktak valamikor. Be is fordultak hamarosan a házuk kapuján nagyanyó ajtójához, fel a lépcsőn, be a szobába, ahol mindent a régi helyén találtak. Az óra a régi nótát mondta: "tik-tak", ugyanúgy forogtak körbe a mutatói, de velük mégis nagy változás történt: amikor átlépték a küszöböt, észrevették, hogy felnőttek lettek. A nyitott ablakon behajoltak az eresz alatt a virágzó rózsáágak, ott álltak a kisszékeik, rá is ült ki-ki a magáéra, s megfogták egymás kezét. A Hókirálynő palotájának jeges és kopár pompáját úgy elfelejtették, mint egy lidérces álmot. Nagyanyó ott ült az áldott verőfényben, és néhány sort olvasott a bibliából: "Bizony mondom néktek, ha csak olyanokká nem lesztek, mint ezek a kisdedek, nem juttok be a mennyeknek országába!"

Kay és Gerda egymás szemébe néztek, s fülükbe csendült az a régi ének:

*Rózsa nyílik, szirma hull az ágra,
kicsi Jézus, látunk nemsokára!*

Ott ültek egymás mellett, felnőttek s mégis gyermekek, gyermekek a szívük mélyén. Nyár volt, verőfényes, gyönyörű nyár.